

Rigsombudsmanden på Færøerne

Tórshavn, den 7. august 2025

Orientering nr. 14/2025

Lagmandens Olai-tale 2025

Åbningen af det nye lagtingsår blev den 29. juli 2025 markeret ved lagmandens traditionelle Olai-tale. I talen lagde lagmand Aksel V. Johannesen (Javnaðarflokkurin) hovedvægten på indenrigspolitiske temaer og fremhævede de største samfundspolitiske opgaver, der kræver politisk sammenhold og fælles indsats at få løst: Vanskelighederne ved at "holde på" den unge generation, der bl.a. fraflytter ifm. uddannelse; bolig manglen og de høje leveomkostninger på Færøerne; stigende ulighed; at få skabt bedre vilkår for børnefamilierne og for erhvervs- og kulturlivet; at opbygge en bæredygtig turisme og beskytte den færøske natur; at få kontrol med indvandringen; at igangsætte en gennemgribende effektivisering af den offentlige sektor og at forhøje pensionsalderen som en af vejene til at forbedre den finanspolitiske holdbarhed.

For så vidt angår bolig manglen mindede lagmanden om landsstyrets målsætninger om at bygge 2000 nye boliger, yde indkomstreguleret boligstøtte til lejere og begrænse køb af boliger til korttidsudlejning til turister. Lagmanden kom også ind på andre løfter, herunder om at fjerne momsen på dagligvarer så som bleer, grønsager mv., hvilket landsstyret fortsat ønsker gennemført i indeværende valgperiode til gavn for især børnefamilierne. Lagmanden udtrykte desuden håb om snarlig politisk enighed i Lagtinget i spørgsmålet om en tunnel til Suðuroy. I forhold til ønsket om øgede udenrigspolitiske beføjelser og ændringer i Færøernes forfatningsretlige stilling gentog lagmanden tidligere tilkendegivelser herom. I en række medier i tiden op til og efter talen har han udtrykt håb om dansk velvilje i kommende forhandlinger.

Olai-talen har generelt modtaget ros fra de færøske politiske kommentatorer for så vidt angik formen. Med hensyn til indholdet har flere dog påpeget, at lagmanden talte mere om koalitionen sejr og mindre om de løfter, som udestår at indfri. Det gælder fx koalitionen aftale om at forkorte arbejdsugen, der ikke længere skal søges gennemført ved lagtingslov, men nu forudsættes løst mellem arbejdsmarkedets parter.

De politiske reaktioner på talen var blandede. Formand for Sambandsflokkurin, Bárður á Steig Nielsen, og formand for Fólkaflokkurin, Beinir Johannesen, fandt begge, at talen afspejlede muligheder for samarbejde på flere områder, men efterlyste bud på finansiering af de politiske mål, som lagmanden listede op. Hvad finansiering angik, tilkendegav Miðflokkurins formand, Jenis av Rana, at han flere gange gennem talen havde tænkt: *"Har de spurgt Ruth?"* – altså Ruth Vang (Framsókn), landsstyrekvinde for finansanliggender.

En oversættelse af talen er vedlagt som bilag.

Færøske medier: Koalitionen er udfordret – lagmanden er presset

Flere færøske medier har i tiden omkring Lagtingets åbning beskrevet samarbejdet i koalitionen som udfordret og lagmanden som presset.

Med reference til en meningsmåling den 26. maj 2025 (foretaget af mediet portal.fo – se Orientering nr. 12/2025), skriver Frihedsbrevet.fo om faldende vælgeropbakning til Aksel V. Johannesen som lagmand. Ifølge mediet har lagmandens parti, Javnaðarflokkurin, lige siden valget i 2022 haft svært ved at få sine vigtigste socialpolitiske mærkesager igennem – heriblandt fjernelse af moms på visse dagligvarer og en forkortelse af arbejdsugen – fordi koalitionspartiet Framsókn og dets forkvinde, Ruth Vang, har insisteret på at løse de økonomiske holdbarhedsudfordringer bl.a. gennem besparelser, og derfor *“ikke synes at have været til at ‘hugge eller stikke i’*”.

Ifølge Frihedsbrevet.fo var det ikke overraskende, at forslaget om **projektering og udbud af Suðuroytunnelen** blev sendt tilbage i Lagtingets Finansudvalg kort før Lagtingets sommerferie (se Orientering nr. 11/2025). En proces Frihedsbrevet.fo betegner som et *“nederlag”* for koalitionen. Lagmanden har efterfølgende stået fast på ønsket om tunnelen og vurderer fortsat, at der alene er politisk uenighed om linjeføringen – ikke uenighed om, at tunnelen skal bygges. I forlængelse heraf har han til bl.a. Dimmalætting udtalt, at landsstyret – på basis af yderligere analyser og konklusioner fra eksperter om en alternativ linjeføring – vil genfremsætte forslaget. I Olai-talen tilkendegav han også, at: *“Jeg tror og håber på en bred aftale, når vi fremsætter forslaget igen til efteråret.”*

Heroverfor har landsstyrekvinden for finansanliggender, Ruth Vang, imidlertid tilkendegivet, at: *“Det er fortsat vores (red.: Framsókn) holdning, at det er fuldkommen ansvarsløst at gå i gang med at bygge en tunnel til Suðuroy uden at have gjort noget ved udfordringerne med den finanspolitiske holdbarhed.”* Hun holder i den forbindelse fast ved, at for højelse af pensionsalderen er et af værktøjerne til at forbedre den finanspolitiske holdbarhed. Bjarni Hammer, lagtingsmedlem for Javnaðarflokkurin fra Suðuroy har i den sammenhæng beskyldt Framsókn for at tage Suðuroy som *“gidsel i et desperat økonomisk eksperiment”* og har udtrykt ærgrelse over, at *“koalitionen ikke slap af med Framsókn inden Olai”*. Bjarni Hammers udtalelser har ført til en påtale fra hans egne partifæller, men unavngivne politiske kilder havde allerede forinden talt med medierne om, at medlemmer af Javnaðarflokkurin og koalitionspartiet Tjóðveldi igennem noget tid har drøftet at få Framsókn ud af koalition og Miðflokkurin ind. Både lagmanden og landsstyrekvinden for udenrigs- og erhvervsanliggender, Sirið Stenberg (Tjóðveldi), har afkræftet, at dette skulle være tilfældet.

Ifølge Frihedsbrevet.fo beskrives lagmanden også af nogle af sine egne som **fraværende i flere centrale debatter**: *“... det, som flere lagtingsmedlemmer og personer i Javnaðarflokkskurins bagland har spurgt sig selv om, er – hvor er lagmanden, og hvorfor siger han ikke noget? For ud over Bjarni Hammer har Sjóður Skaales (red.: medlem af Folketinget for Javnaðarflokkurin) retorik også sat kiler i Aksel V. Johannesens indervæg. Især fordi, at en stor del af Javnaðarflokkskurins bagland, særligt unge i Tórshavn, er meget optagede af debatten om uhyrlighederne i Gaza ... Og mens Aksel V. Johannesen har været utrolig tavs og svag i sine udtalelser om de uhyrligheder, som de fleste modtager på deres mobiltelefoner fra Gaza, har partikammeraten Sjóður Skaale været overordentlig meget fremme med større støtte til Israel, som han bl.a. har betegnet som ‘lyset i Mellemøsten.’* Frihedsbrevet.fo skriver endvidere, at netop Sjóður Skaale har været en af de største kritikere af lagmandens og koalitionen linje, hvad angår **(fiskeri)samarbejdet med Rusland**. Her refererer mediet bl.a. til et Facebook-opslag skrevet af Sjóður Skaale den 15. juli 2025, hvor han bemærkede, at landsstyrekvinden for udenrigs- og erhvervsanliggender, Sirið Stenberg, var på officielt besøg i Ukraine samtidig med, at en EU-sanktioneret russiske trawler befandt sig i færøsk farvand: *“Sirið i Ukraine – Melkart-2 på Færøerne. Er der ikke nogen grænse for, hvor pinlig vores ruslandspolitik kan være?”*

Spørgsmålet om **Færøernes forfatningsretlige stilling** menes også at udfordre lagmanden. Her omtaler flere medier bl.a. Sambandsflokkurins klare modstand mod den model til en nyordning for fællesskabet med Danmark, som lagmanden og de fem partier bag “det nationale kompromis” arbejder for (se bl.a. Temaorientering nr. 02/2025), men også, at tiden for lagmanden vurderes at være knap. Frihedsbrevet.fo anser det for et *“brændende spørgsmål”*, hvordan koalitionen overhovedet vil klare at komme i mål med denne og andre store sager før et valg: *“Mens to koalitionspartier (red.: Javnaðarflokkurin og Framsókn) slås, sidder Tjóðveldi i øjeblikket stille og prøver alt for at få partiets vigtigste mærkesag igennem – nemlig at få Færøerne etableret som et selvstændigt land og få selvbestemmelsesretten anerkendt i FN. For midt imellem Suðuroytunnelen, forhøjelse af pensionsalderen, momsfrigbed på visse varer, boligstøtte og flere andre store sager ... står den forfatningsretlige*

stilling og banker på døren. ... Men hvordan klarer man at vedtage Færøernes største projekt, Suduroytunnelen; meget principielt at hæve pensionsalderen; at ændre Færøernes forfatningsretlige stilling og derved træde ind på den internationale scene på lige fod med alle andre – alt dette, inden der om allerhøjest et år og fire måneder igen er valg til Lagtinget?”

Økonomisk Råd: Landskassen har store og voksende udfordringer

Formand for Búskaparráðið (Færøernes Økonomiske Råd), Johnny í Grótinum, var både op til og efter Olai i medierne med budskaber adresseret til lagmanden om at fremskynde landsstyrets reformplaner og påbegynde effektiviseringer af den offentlige sektor snarest. Omend han roser landsstyrets reformplaner, tvivler han på, at de er konkrete nok og vil kunne levere de nødvendige besparelser i tide.

Grundet udsigt til et stort landskasseunderskud i 2026 udtaler Johnny í Grótinum ligeledes til mediet Norðlýsið, at: *“Landskassen har store og voksende udfordringer med at få indtægter og udgifter til at balancere, som vi flere gange har påvist. Og med den aktuelle situation med meget lave laksepriser sammenlignet med produktionsprisen, er det mere end presserende for landsstyret at løse denne udfordring.”* Johnny í Grótinum understreger også, at målet om at bygge 2000 nye boliger pt. er urealistisk og opfordrer landsstyret til her og nu at fokusere på at løse de finanspolitiske holdbarhedsudfordringer i stedet. I den forbindelse opfordrer han det politiske system på Færøerne til at pålægge sig selv lovmæssige bindinger på, hvor meget den offentlige gæld må stige pr. år.

Lignende toner kommer fra Landsbanki Føroya (Færøernes Landsbank), der i bankens halvårslige redegørelse fra juli 2025 om den finanspolitiske situation i 2025 advarer om et stigende pres på de offentlige udgifter til pensioner, sygehusvæsen og kommunal ældrepleje i takt med, at der bliver flere ældre i forhold til antallet af personer i den erhvervsaktive alder. Landsbanken anbefaler derfor også snarlige reformer samt forhøjelse af pensionsalderen.

Lagmanden bekræftede såvel op til som i sin Olai-tale, at også han finder det nødvendigt at hæve pensionsalderen til 70 år for at forbedre den finanspolitiske holdbarhed. Han nævnte også, at forslaget herom genfremsættes for Lagtinget til efteråret, men understregede, at ændringerne først træder i kraft i 2035, hvor de vil blive indført gradvist og med dispensationer bl.a. for de, der har arbejdet fra en ung alder. I en fællesskrivelse den 25. juli 2025 tager fagforbundene dog på ny afstand fra at hæve pensionsalderen yderligere: *“Virkeligheden er, at det er fuldstændig unødvendigt at vedtage en ny pensionslov. Vi har allerede en lov, som giver beføjelse til at hæve pensionsalderen med et halvt år hvert femte år, det er nok, og det bør Lagtinget holde sig til.”*

En redegørelsesdebat om den finanspolitiske holdbarhed forventes afholdt i Lagtinget i foråret 2026.

Landsstyret lægger op til at forbyde EU-sanktionerede russiske fiskefartøjer i færøsk farvand

Såvel færøske som danske medier har hen over sommeren bragt artikler om de EU-sanktionerede russiske rederier Norebo JSC og Murman SeaFood, der ejer fiskeskibene Melkart-2 og Ostankino, som ifølge Færøernes Radio og TV (KVF) har tilladelse til at fiske efter blåhvilling, makrel og sild i færøsk farvand fra 5. april til 31. december 2025. Den konkrete anledning var, at Melkart-2 i midten af juli lovligt fiskede i færøsk farvand og lagde til i færøske havne. Efter i alt fire dages ophold ved Færøerne sejlede Melkart-2 videre til Murmansk. Landsstyrekvinde for udenrigs- og erhvervsanliggender, Sirið Stenberg, mødtes i samme periode med Ukraines præsident Volodymyr Zelenskyj i Kiyv, hvor hun bl.a. overbragte et budskab fra landsstyret om, at Færøerne vil donere færøsk fremstillede hurtigtgående både samt humanitær hjælp til Ukraine. At man fra landsstyrets side besøgte Ukraine og leverede budskaber om hjælp og samtidig tillod tilstedeværelse på Færøerne af EU-sanktionerede, sabotagemistænkte russiske

trawlere har fra forskellig side givet anledning til kritik af landsstyret. Flere medlemmer af Lagtinget efterlyste hurtig handling fra landsstyret, konkret i form af, at Færøerne – ligesom EU og Norge – skulle nægte alle skibe fra rederiet Murman SeaFood, herunder Melkart-2 og Ostankino, adgang til færøsk farvand og færøske havne.

Landsstyret tilkendegav på sin side tidligt i forløbet at ville behandle sagen mhp. at forelægge den for Lagtinget efter Olai. Landsstyret besluttede således den 25. juli 2025, at man vil lægge op til at følge den linje, som EU i maj og Norge i juli 2025 havde besluttet, og altså forbyde russiske trawlere som Melkart-2 adgang til færøsk farvand og færøske havne. Da disse nye sanktioner ikke direkte relateres til situationen Rusland-Ukraine, men bl.a. til EU's mistanke rettet mod Norebo JSC og Murman SeaFood om deltagelse i destabiliserende aktiviteter til fordel for Rusland, kræver implementering af sanktionerne på Færøerne imidlertid lovhjælp, der skal vedtages af Lagtinget. Det forventes, at landsstyrekvinde Sirið Stenberg fremsætter lovforslag herom i august 2025.

Lagmanden har i interview med mediet FM1 udtalt, at man endnu ikke har taget politisk stilling til, om man ønsker at forny den gældende fiskeriaftale med Rusland for 2026. Spørgsmålet vil blive behandlet særskilt i efteråret 2025.

Færøerne slipper med 10 procent told, men rammes fortsat af toldkrigen

I forbindelse med beslutningen i USA natten til den 1. august 2025 om at pålægge flere af verdens lande toldsats mellem 10 og 41 procent, bekræftede Færøernes repræsentation i Washington ifølge KVF, at færøske varer, der eksporteres til USA, bibeholder en toldsats på 10 procent. I april 2025 blev toldsatsen for færøske varer forhøjet fra 0 til 10 pct. Ifølge direktør for Vinnuhúsið (Industriens Hus), Niels Winther, giver det Færøerne en fordel i konkurrencen med eksempelvis Norge, Island og EU, som er blevet pålagt højere toldsats, men påpeger samtidig over for KVF, at en handelskrig samlet set ikke er positiv for Færøerne. Landsbanki Føroya (Færøernes Landbank) skriver ligeledes i halvårsredegørelsen 2025 (se ovenfor), at: *"En sådan toldkrig fremmer ikke samhandlen mellem verdens lande og gavner derfor ikke Færøerne, fordi vi importerer det meste af det, vi forbruger og eksporterer det meste af det, vi producerer" ... Færøske produkter kan derudover blive ramt indirekte af en lavere efterspørgsel fra USA, fordi tolden reducerer købekraften blandt amerikanske forbrugere (red.: og potentielt også købekraften blandt forbrugere i Europa.)"*

Af den samlede færøske eksport gik 15 pct. til USA i 2024.

Sólvit E. Nolsø forlader færøsk politik

Medlem af Lagtinget for Framsókn og tidligere landsstyremand for sociale anliggender, Sólvit E. Nolsø, meddelte den 4. august 2025, at han den 25. august 2025 tiltræder en stilling som kommunaldirektør i Vestmanna og derfor udtræder af Lagtinget. Partiets 1. suppleant, Karlót Hergeirsson bliver dermed fast medlem af Lagtinget, idet han overtager Sólvit E. Nolsø's mandat. Partiets 3. suppleant, Árne M. Dam, der har takket ja til at træde ind som nyt medlem, har den 5. august 2025 udtalt til KVF, at han (i overensstemmelse med partiets linje) støtter fri abort, og at han ikke støtter en fornyelse af Færøernes fiskeriaftale med Rusland.

Færøerne har overtaget sagsområdet søretten

Færøerne overtog den 29. juli 2025 (Olaidag) sagsområdet søretten. Ifølge landsstyret er et mangeårigt arbejde med at overtage hele det lovmæssige, udøvende og finansielle ansvar for søretten dermed afsluttet.